

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 20

van **ROOSMARIJN BECKERS**

datum: 5 oktober 2023

aan **BEN WEYTS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ONDERWIJS, SPORT, DIERENWELZIJN EN VLAAMSE RAND

Basisonderwijs - Nieuwe minimumdoelen

Nu de eindtermenutrol voor de 2e en 3e graad secundair onderwijs opnieuw op de rails is gezet, hernemen de ontwikkelcommissies dit schooljaar het werk voor de nieuwe minimumdoelen basisonderwijs. De minister schetste onlangs in de media de contouren die hij daarover heeft afgesproken, en die zijn neergeschreven in de mededeling aan de Vlaamse Regering van 14 juli jongstleden[1].

Een belangrijk element daarin is dat bij de minimumdoelen basisonderwijs (die te behalen zijn op het einde van het lager onderwijs) de focus komt te liggen op de sleutelcompetenties Nederlands en wiskunde. Lagereschoolleerlingen zullen minstens de helft van de lestijd aan Nederlands en wiskunde moeten spenderen.

Een andere nieuwigheid is de invoering van minimumdoelen in het kleuteronderwijs. Tot nu waren alle doelen van het kleuteronderwijs 'slechts' ontwikkelingsdoelen, dat wil zeggen dat ze enkel nagestreefd moesten worden. De doelen voor Nederlands krijgen meer gewicht en worden echte minimumdoelen die moeten worden bereikt. De doelen voor andere domeinen blijven na te streven ontwikkelingsdoelen.

De timing is ook heel ambitieus en laat weinig ruimte voor vertraging. Tegen 1 september 2025 zouden de nieuwe minimumdoelen in het basisonderwijs ingang moeten vinden. Bij de principes en maatregelen over de ontwikkeling van de nieuwe minimumdoelen basisonderwijs had ik een reeks vragen, die ik als vraag om uitleg heb gesteld aan de minister in de zitting van de commissie Onderwijs van 28 september 2023[2].

Jammer genoeg heb ik daar moeten vaststellen dat de minister vooral samenvatte en herhaalde wat ik al had gelezen in de genoemde mededeling aan de Vlaamse Regering van 14 juli 2023. Wat mijn concrete vragen betreft, heeft de minister enkel partieel geantwoord op de eerste en de derde vraag. Vandaar dat ik via deze vraag de door de minister onbeantwoorde vragen herhaal, alsook de partieel beantwoorde vragen verder uitwerk, in de hoop om via deze weg alsnog adequate antwoorden te krijgen op mijn vragen.

1. Hoe afdwingbaar is de maatregel waarbij men de helft van de lestijden moet spenderen aan Nederlands en wiskunde? Want men kan in de kwantiteit van de eindtermensets wat manoeuvreren en zorgen dat er een groot gewicht hangt aan die twee sleutelcompetenties, maar uurroosters en de concrete invulling van de lessen behoren tot de pedagogische vrijheden van de inrichtende machten. Normaal gezien is dat dus niet meer dan een vrijblijvende richtlijn van de regering.

In hoeverre is die richtlijn ook voldoende gedragen door alle koepels?

De minister reageerde in de commissie als volgt op deze vraag: "Om ervoor te zorgen dat de focus ook écht in de klas naar Nederlands en wiskunde gaat, zal minstens 50 procent van de onderwijstijd in het teken staan van Nederlands en wiskunde. Belangrijke nuance hierbij is dat dit gerealiseerd kan worden binnen alle leergebieden. Dit is ook duidelijk op voorhand doorgesproken met de onderwijsverstrekkers."

Ik veronderstel uit deze respons dat dit is doorsproken met de vertegenwoordigers van de vijf grootste onderwijskoepels en -netten, maar dat die focus op wiskunde en Nederlands waarbij 50 procent van de lestijd naar de sleutelcompetenties rond Nederlands en wiskunde moet gaan (hetzij op zichzelf staand, hetzij geïntegreerd met doelen uit andere sleutelcompetenties) geenszins juridisch afdwingbaar is. De kans is in dezen dan toch reëel dat bepaalde scholen zich daar niks van zullen aantrekken en dat niet zullen toepassen aangezien bijvoorbeeld verschillende autonome scholen niet tot een koepel behoren. En daarbij is het ook een gegeven dat zelfs scholen binnen een koepel uit de 'onderwijsclub' van de minister op basis van hun pedagogische autonomie dan het recht behouden om dat dan niet te doen aangezien koepels op zich geen inrichtende macht zijn van de scholen binnen hun koepel. Dus dan stel ik me inderdaad opnieuw de vraag naar in hoeverre deze maatregel dan wel echt afdwingbaar is.

2. In het kaderdecreet van 2018 hebben de regeringspartijen beslist om alle eindtermen op basis van 16 sleutelcompetenties te organiseren. We zagen in de opmaak van de eindtermen van het secundair onderwijs dat er al snel problemen waren met de te grote kwantiteit van de eindtermen. De regering heeft het voornemen om alle 16 sleutelcompetenties ook in de eindtermen van het basisonderwijs te behouden. Maar de vraag die ik ter zake ook aan de minister voorlegde, is of dat wel mogelijk is zonder die kar te overladen. Nederlands en wiskunde zijn slechts twee van die sleutelcompetenties. Als de helft van de onderwijstijd daar naartoe moet gaan, blijft er weinig tijd over voor de veertien andere.

Hoe zit het dus met de omvang van de andere sleutelcompetenties? Hoe realistisch is het blijven aanhouden van alle 16 sleutelcompetenties zonder dat bepaalde sleutelcompetenties worden gereduceerd tot restjescompetenties?

De minister stelde in commissie dat de Vlaamse Regering blijft vertrekken van de decretaal vastgelegde sleutelcompetenties. Daar is in de vorige regeerperiode een heel maatschappelijk debat over gevoerd. Destijds is het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS) vertrokken van acht. Men is na die hele maatschappelijke rol dan uiteindelijk op zestien geëindigd. Die ronde gaan we nu toch niet opnieuw lopen, terwijl dat nog maar gedaan is in de vorige regeerperiode, aldus de minister. De minister haalde ook aan dat de ontwikkelcommissies bepaalde sleutelcompetenties ook leeg kunnen laten. En dat doen we ook en hebben we ook gedaan in de aanpak van de tweede en derde graad secundair onderwijs. Men kan ook klemtonen leggen, zoals nu inderdaad ook wordt gedaan met die focus op de sleutelcompetenties Nederlands en wiskunde, aldus de minister.

Dat lijkt me in zekere zin toch wel tegenstrijdig met het uitgangspunt van de zestien sleutelcompetenties zoals ze zijn vastgelegd in het kaderdecreet van 2018. Toen was het voornemen immers dat die sleutelcompetenties eigenlijk allemaal evenwaardig zouden zijn, ook al zou de ene sleutelcompetentie meer doelen bevatten dan de andere en zou er de facto meer tijd gependend worden aan de ene dan aan de andere sleutelcompetentie.

De minister heeft gezegd dat men bepaalde sleutelcompetenties leeg kan laten. Dat is bijvoorbeeld ook gedaan bij de herwerking van de eindtermen secundair onderwijs met

bepaalde sleutelcompetenties in bepaalde graden van het secundair onderwijs. Daarbij is de redenering dat verscheidene doelen uit vooral 'kleinere' sleutelcompetenties al aan bod komen in eerdere of andere graden en dat het dus niet nodig is om die doelen voor iedere graad te hernemen als ze al gezien zijn. In dat opzicht kan men bepaalde sleutelcompetenties inderdaad leeg laten. Maar lege sleutelcompetenties al van in het basisonderwijs is in dezen dan toch weinig logisch, aangezien net de minimumdoelen basisonderwijs doelen zijn die te bereiken zijn in een volledige tijdspanne van 6 jaar, en dus niet per graad van 2 jaar werken.

Als we in het basisonderwijs meteen al beginnen met sleutelcompetenties leeg te laten, dan zijn we toch een duidelijk signaal aan het geven dat niet alle sleutelcompetenties evenwaardig zijn en dat niet alle sleutelcompetenties belangrijk zijn? Het basisonderwijs is, zoals het woord het zegt, het onderwijssegment waar aan leerlingen de basis van alle schoolse leerstof wordt geleerd; als we dan als overheid in een kaderdecreet vastleggen dat de basis bestaat uit zestien sleutelcompetenties, dan is het toch tegenstrijdig dat er sleutelcompetenties leeg worden gelaten? Worden op die manier die leeg gelaten sleutelcompetenties dan niet gereduceerd tot restjescompetenties? Is de minister in dat geval op die manier niet zijn eigen kaderdecreet (voor een stuk) aan het uithollen?

Als er sleutelcompetenties al van in het basisonderwijs en ook in bepaalde graden in het secundair onderwijs worden leeggelaten, in hoeverre heeft het dan zin dat we aan (het geheel van) die zestien sleutelcompetenties vasthouden?

Als we die 16 sleutelcompetenties blijven behouden en die ook kwaliteitsvol en adequaat zouden invullen, dan nog is maar de vraag of de door de minister fel benadrukte klemtoon op Nederlands en wiskunde (die volgens ons zeer terecht is) sowieso eigenlijk niet tekortdoet aan de geest van het kaderdecreet en de principiële gelijkwaardigheid van die zestien sleutelcompetenties die werd voorgesteld bij de opmaak van het kaderdecreet.

Stoppen we op die manier geen feitelijke hiërarchie in die sleutelcompetenties die de juridische gelijkwaardigheid ervan tegenspreekt?

3. Na de ingang van deze eindtermen wordt er in het kader van doorlichtingen in een gedoogperiode voorzien van drie jaar in plaats van de gebruikelijke twee jaar (zoals telkens het geval is geweest bij de uitrol van minimumdoelen in het secundair onderwijs). In de repliek van de minister op mijn vraag over de redenen voor die uitbreiding, stelde hij in commissie als volgt: "We willen wel een extra gedoogjaar voorzien. Bij de uitrol moeten we ervoor zorgen dat de nieuwe doelen kwaliteitsvol kunnen worden geïntegreerd, in het volle besef dat het inderdaad zo lang geleden is. We voorzien dan drie in plaats van twee gedoogjaren."

Maar eigenlijk is dat slechts een beperkt antwoord op mijn vraag; in het secundair onderwijs is een kwaliteitsvolle uitrol ook belangrijk en is de uitrol van de vorige eindtermen ook al van een hele tijd geleden. Deze door de minister in zijn repliek aangehaalde redenen voor een gedoogperiode van drie jaar gelden dus evenzeer voor het secundair onderwijs, maar hier hanteert de Onderwijsinspectie slechts een gedoogperiode van 2 jaar. Vandaar dat ik dus bij dezen mijn vraag herhaal naar objectieve redenen voor het verschil in behandeling tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs.

Daarnaast stel ik me ook de vraag of de genoemde klemtoon op Nederlands en wiskunde bij de opmaak van de eindtermen ook gevolgen heeft voor de beoordeling van scholen bij doorlichtingen door de Onderwijsinspectie.

Betekent die klemtoon dan ook dat de Onderwijsinspectie bij haar controle nauwgezet zal toezien op de kwaliteitszorg van scholen inzake de sleutelcompetenties Nederlands en wiskunde?

4. Wat zal de exacte aard zijn van de minimumdoelen Nederlands voor kleuters? Wat zullen die inhouden? Ik las in de nota dat ze in plaats van na te streven doelen effectief te behalen doelen zullen zijn.

In zijn antwoord in de commissie bevestigde de minister dat dat de minimumdoelen Nederlands voor het kleuteronderwijs dan (net zoals gewone eindtermen) te bereiken zijn op populatieniveau en niet op individueel niveau. Minimumdoelen te bereiken op individueel niveau (wat eigenlijk neerkomt op basisgeletterdheidsdoelen) komen er niet, want die zullen ter zake volgens de minister van de minimumdoelen de facto einddoelen maken en dus de lat naar beneden halen.

De minister gaf geen antwoord op deze vraag: 'Ik veronderstel dan ook dat deze minimumdoelen ook moeten beantwoorden aan alle criteria van een eindterm en dat ze dus ook adequaat toetsbaar[3] en evalueerbaar[4] moeten zijn?

Zo ja, op welke manier zal de toetsing dan gebeuren? Normaal gebeurde dat door middel van de Vlaamse peilingsproeven, maar die zijn afgeschaft met het oog op de invoering van de Vlaamse centrale toetsen. Maar op het niveau van het kleuteronderwijs zijn er toch geen peilingen of Vlaamse centrale toetsen?'

5. In de media klonken ook bedenkingen over dit plan vanwege onderwijsexperts die stellen dat (meer) kennis stimuleren in de kleuterklas niet lukt door eindtermen op te leggen, maar wel door duidelijk te zeggen wat werkt in de kleuterklas opdat de kleuterleiders met meer 'evidence informed' didactische bagage les zouden geven.

Hoe evalueert de minister die bedenking? Zal de minister meer inzetten op specifiek de professionalisering van kleuterleiders, gezien ook de specificiteit van deze leeftijdsgroep?

6. Ook vanuit de onderwijsverstrekkers kwamen er bedenkingen over die doelen in het kleuteronderwijs; zij wezen op de relatief grote ontwikkelingspsychologische verschillen van kinderen in de derde kleuterklas. Lieven Boeve stelde bijvoorbeeld voor om daar eerst bijkomend onderzoek over te voeren.

Hoe evalueert de minister die bedenking?

De koepels en hun vertegenwoordigers zijn zowel in de ontwikkelcommissies als in de overkoepelende commissie sterk aanwezig. Met de opmaak van de eindtermen secundair onderwijs zagen we al dat bij onenigheid de koepelvertegenwoordigers vaak het laken naar zich toe trokken (cf. ook het opstappen van vier leden uit de valideringscommissie uit onvrede met die gang van zaken).

Bestaat ook hier niet het risico dat deze alsnog roet in het eten zullen gooien en dat dus die echte minimumdoelen Nederlands door hen zodanig verwaterd zullen worden dat ze ook erg vaag blijven en dus weinig effect zullen hebben?

7. In hoeverre zal er een juridische dan wel feitelijke band zijn met de competenties die gescreend worden door middel van de Koala-screening? Worden die zaken op elkaar afgestemd of zullen die zaken los van elkaar staan?

[1] Mededeling aan de Vlaamse Regering "Aanpak minimumdoelen basisonderwijs, eerste graad secundair onderwijs en zevende leerjaar secundair onderwijs", ministerraad 14 juli

2023; <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/64B0E8DB0592342F299DBE3B>

[2] Vraag om uitleg over de krijtlijnen van de ontwikkeling van de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs (VOU nr. 3556 (2022-2023)), verslag: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1762238/verslag/1765202>.

[3] De toetsbaarheid van de eindtermen/minimumdoelen is op beleidsvlak vooral nodig voor de dienst AHOVOKS binnen de Vlaamse overheid. Het is immers belangrijk dat aan de hand van de eindtermen getoetst kan worden of (het merendeel van) de leerlingen de eindtermen feitelijk bereiken. Die toetsing gebeurde tot 2022 aan de hand van peilingsproeven die werden uitgevoerd door het Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen aan de KU Leuven. Vanaf de invoering van de Vlaamse centrale toetsen (ontwikkeld door het nieuwe Steunpunt Centrale Toetsen in Onderwijs) in 2023-2024 zal deze toetsing vanaf dan gebeuren door middel van die Vlaamse toetsen, althans voor de leergebieden/sleutelcompetenties wiskunde en Nederlands. Op die manier tracht het beleid een beeld te schetsen van de kwaliteit van het Vlaamse onderwijs op systeemniveau (het Vlaamse onderwijsveld in zijn geheel) zodat de kwaliteit van het gehele onderwijssysteem geëvalueerd, bewaakt en verbeterd kan worden.

[4] De evalueerbaarheid van eindtermen is vooral belangrijk voor de Onderwijsinspectie als controlerend orgaan van de overheid. Dit betekent allereerst dat eindtermen bruikbaar moeten zijn voor de evaluatie van scholen. Concreet betekent dit dat de eindtermen moeten kunnen functioneren als referentiekader voor de schooldoorlichtingen. Het verschil tussen toetsbaarheid en evalueerbaarheid is significant in deze. Toetsbaarheid verwijst naar het kunnen meten van de minimale (inhoudelijke) onderwijskwaliteit op het niveau van het Vlaamse onderwijssysteem. Vanuit het perspectief van de inspectie gaat het om het kwalitatief beoordelen van minimale inhoudelijke onderwijskwaliteit op schoolniveau. De inspectie geeft daarnaast op basis van de eindtermen ook een advies over de goedkeuring van leerplannen die zijn opgesteld door schoolbesturen of koepelorganisaties. Van de leerplannen wordt verwacht dat de eindtermen er op een herkenbare manier in zijn opgenomen.

BEN WEYTS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING EN VLAAMS MINISTER VAN ONDERWIJS, SPORT, DIERENWELZIJN EN VLAAMSE RAND

ANTWOORD

op vraag nr. 20 van 5 oktober 2023
van **ROOSMARIJN BECKERS**

1. De minimumdoelen basisonderwijs zullen zo geschreven worden dat minstens 50% van de onderwijstijd gependeed moet worden aan Nederlands en wiskunde, in betrokken leergebieden en/of in andere leergebieden. Dit is op voorhand besproken met de onderwijsverstrekkers en ook bevestigd via een mededeling aan de Vlaamse Regering van 14 juli 2023. De onderwijsverstrekkers behouden de huidige autonomie in het maken van de eigen afweging inzake de benodigde en beschikbare onderwijstijd voor het bereiken van de minimumdoelen. Dit betekent dat er verschillen tussen scholen kunnen bestaan, maar de wijze van concipiëren van de doelen zal een impact hebben op de lestijd die nodig is voor de realisatie ervan en zal ertoe bijdragen dat de nadruk wordt gelegd op Nederlands en wiskunde. De maatregel dat de helft van de lestijd gependeed moet worden aan wiskunde en Nederlands zullen we ook regelgevend verankeren.
2. Zoals aangegeven, zal de focus in het basisonderwijs ook liggen op Nederlands en wiskunde. We moeten durven keuzes maken en terugkeren naar de kern. Tijdens het ontwikkelwerk dienen alle leden van zowel de algemene commissie als de overkoepelende commissie deze gedeelde verantwoordelijkheid op te nemen en hierop toe te zien. Bovendien werd in de mededeling van 14 juli 2023 afgesproken dat de sleutelcompetenties in samenhang gelezen moeten worden en dat gedurende het geheel van de leerplicht alle sleutelcompetenties aan bod moeten komen. Zeker voor het basisonderwijs maakt de breedte, samenhang en integratie van het curriculum deel uit van haar eigenheid.

Het kaderdecreet blijft dus behouden. Dit decreet stelt geen hiërarchische verhouding tussen de verschillende sleutelcompetenties, noch is er een vereiste dat iedere sleutelcompetentie op dezelfde manier vorm krijgt. Dat bepaalde sleutelcompetenties uitvoeriger ingevuld worden dan andere sleutelcompetenties doet geen afbreuk aan de minder uitgebreid ingevulde sleutelcompetenties. Het aantal minimumdoelen van een sleutelcompetentie zegt immers niets over het belang van de doelen zelf. Het is de bedoeling om te kijken naar de kwaliteit eerder dan de kwantiteit.

3. De gedoogperiode die de overheid voorziet na de implementatie van de minimumdoelen is decretaal vastgelegd en wordt voor het basisonderwijs opgetrokken naar 3 jaar.

De onderwijsinspectie dient in haar doorlichting na te gaan of de minimumdoelen in voldoende mate worden bereikt bij de leerlingenpopulatie. Aangezien de focus in de minimumdoelen basisonderwijs ligt op Nederlands en wiskunde zal de onderwijsinspectie hier dus ook meer aandacht moeten aan besteden tijdens haar doorlichtingsopdracht.

- 4+6. Het decreet basisonderwijs stelt dat de "ontwikkelcommissie een beperkt aantal van sober geformuleerde, duidelijke, competentiegerichte en evalueerbare eindtermen en ontwikkelingsdoelen formuleert waar de aspecten kennis, vaardigheden, inzichten en indien van toepassing attitudes aan bod komen." Dit geldt dus ook voor de minimumdoelen Nederlands die voor het kleuteronderwijs ontwikkeld zullen worden. Er is beslist om te werken met een combinatie van te bereiken minimumdoelen en

na te streven minimumdoelen voor Nederlands in het kleuteronderwijs. Er worden te bereiken minimumdoelen geformuleerd voor woordenschat en luistervaardigheden en er zullen na te streven minimumdoelen gelden voor spreekvaardigheden en aanvankelijke lees- en schrijfvaardigheden.”

De ontwikkelcommissie werd bovendien zorgvuldig samengesteld zodat er voldoende (wetenschappelijke) expertise wordt binnengebracht. Naast de vertegenwoordigers van de onderwijsverstrekkers zullen ook 8 experten en 9 vaste leraren en directeurs deel uitmaken van de ontwikkelcommissie, naast de vertegenwoordigers van AHOVOKS, die een faciliterende rol zullen opnemen.

De valideringscommissie zal toezien op de evalueerbaarheid van de minimumdoelen die ontwikkeld worden.

5. Naast het vastleggen van minimumdoelen verdient ook het stimuleren van leerkrachten om sterke lespraktijken in te zetten in de klas onze aandacht. Daartoe is Leerpunt opgericht. Leerpunt wil advies verlenen over didactische methodieken die op basis van wetenschappelijk onderzoek hun effectiviteit hebben bewezen.
7. De Koala-afname is verplicht en wordt behouden.
Gezien de klemtoon op Nederlands, gaan we de lat zeker niet lager leggen.